

SPRAWOZDANIE

Z PRAC DZIAŁU I, ARCHEOLOGII POLSKI, IHKM PAN ZA OKRES OD 1 X 1955
DO 1 I 1957 ROKU¹

I. Sprawy organizacyjne

W wyniku doświadczeń zebranych w poprzednim okresie przeprowadzono poważne zmiany organizacyjne w strukturze organizacyjnej Działu I. Pełną autonomię w zakresie działalności naukowo-badawczej i organizacyjnej otrzymały Zakłady i pracownie Działu I, którego Kierownictwo jedynie koordynowało ich prace. Agendy Biura Naukowego przejęły od Działu I sprawy organizacyjne, dzięki czemu zaistniały pełne możliwości zlikwidowania jednego ze szczebli organizacyjnych istniejących w obrębie IHKM w postaci Działów i bezpośredniego podporządkowania zakładów i pracowni naukowych Dyrekcji Instytutu. Pracami Działu I kierował w dalszym ciągu prof dr Z. Rajewski. Funkcję sekretarza technicznego pełniła J. Packiewiczówna. W okresie sprawozdawczym powołano do życia Pracownię Archeologii Kujaw, Ziemi Chełmińskiej i Dobrzyńskiej, z siedzibą w Toruniu, pod kierownictwem doc. dr K. Żurowskiego.

W obrębie Zakładu Archeologii Polski w Łodzi nastąpiła zmiana na stanowisku kierownika Stacji Archeologicznej w Gdańsku, którym po ustąpieniu prof dr K. Jażdżewskiego została doc. dr J. Kamińska.

Dla właściwego rozwijania i pogłębiania węzłowej problematyki badawczej archeologii Polski w skali ogólnokrajowej w obrębie Instytutu powołano następujące zespoły naukowe:

1. Zespół Paleolitu, Neolitu i Epoki Brązu, pod przewodnictwem prof dr K. Jażdżewskiego.
2. Zespół dla okresu lateńskiego i rzymskiego, pod przewodnictwem prof dr K. Majewskiego.

Oba zespoły odbyły w 1955 r. swe pierwsze zebrania organizacyjne, na których przedyskutowano najpilniejsze problemy badawcze w obrębie wymienionych okresów. Należy podkreślić, że zespoły naukowe, grupujące zainteresowanych specjalistów ze wszystkich polskich placówek archeologicznych, nie są jednostkami w sensie organizacyjnym. Ich zadaniem głównym jest tworzenie platformy do dyskusji naukowych, skupianie specjalistów wokół węzłowej problematyki interesujących ich okresów, dyskusowanie wytycznych do terenowych planów badawczych.

¹ K. Dąbrowski, *Sprawozdanie z prac Działu I, Archeologii Polski, IHKM PAN za okres od 1 I 1954 do 1 X 1955*; „Archeologia Polski“, t. 1: 1957, s. 287—292.

II. Sprawy naukowe

A. Prace wykopaliskowe

W r. 1956 przeprowadzono prace wykopaliskowe na następujących stanowiskach:
Paleolit i mezolit:

Piekary II, pow. Kraków — paleolityczne stan. lessowe.

Jerzmanowice, pow. Olkusz, Jaskinia Nietoperzowa — stan. paleolityczne.

Grzybowa Góra, pow. Starachowice, uroczysko „U Wygonu“ — stan. paleolityczne.

Nowy Młyn, uroczysko „Sahara“ — stan. paleolityczne.

Witów — stan. mezolityczne.

Neolit:

Złota, pow. Sandomierz, stan. Grodzisko II — osady kultury złockiej i ceramiki wstęgowej malowanej.

Igołomia — Wschód — osadnictwo kultur wstęgowych, starsza ceramika wstęgowa i ceramika promienista.

Strzelce, grób megalityczny — kult. amfor kulistych.

Radziejów — osada kultury pucharów lejkowatych.

Epoka brązu i wczesnego żelaza:

Biskupin, pow. Żnin, stan. 4 — osiedle obronne kultury łużyckiej.

Sobiejuchy, pow. Żnin — osiedle obronne kultury łużyckiej.

Radunia — osadnictwo łużyckie.

Okres rzymski:

Igołomia — Wschód — osada.

Piwonice, pow. Kalisz — osada.

Okres wczesnośredniowieczny:

Igołomia — Wschód — osada.

Opole — Ostrówek — osadnictwo.

Gdańsk, stan. 3 i wykopy sondażowe na 5 stanowiskach — osadnictwo.

Łęczycza, kolegiata tumska — opactwo benedyktyńskie z XI w. i warstwa wczesnośredn. z VIII w.

Szczecin, Rynek Warzywny — podgrodzie — osadnictwo.

Wolin — osadnictwo.

Kołobrzeg — Budzistowo — grodzisko.

Wiślica — grodzisko.

Płock — osadnictwo.

Zawichost, pow. Sandomierz — osadnictwo.

Trójca pod Zawichostem, pow. Sandomierz — osadnictwo.

Biskupin, stan. 4 — osadnictwo.

Badania sondażowe, próbne prace wykopaliskowe, powierzchniowe

Nehrybka pod Przemyślem — warstwa paleolityczna.

Gózdź Lipiński, pow. Biłgoraj — 2 jamy kultury ceramiki sznurowej.

Lubaczów — osada wczesnośredn.

Łazy, pow. Radymno — stan. wielokulturowe.

Monasterz, pow. Jarosław — ziemianki z wczesnej fazy okresu wczesnośredn.

Łukawica, pow. Lubaczów — kurhan ciałopalny z okresu rzymskiego.

Dachnów, pow. Lubaczów — 2 kurhany wczesnośredn.

Cieszanów, pow. Lubaczów — osada wczesnośredn. i jamy neolityczne.

Stary Sącz — próbne badania na terenie klasztoru ss. Klarysek.

Boguchwała, pow. Rzeszów — osada ceramiki wstęgowej rytej.

- Strachów, pow. Pińczów — grodzisko wczesnośredn.
Wrocław, dziedziniec Uniwersytetu (b. Dwór Biskupi) i kościół Marii Panny na Piasku.
Jordanów, pow. Dzierżoniów — cmentarzysko kultury łużyckiej.
Sobótka — Żwirownia — cmentarzysko kultury łużyckiej.
Opole — teren miasta lokacyjnego.
Gdańsk stan. 2, 5—8 — osadnictwo wczesnośredn.
Elbląg (Neustädterfeld) — osadnictwo lateńskie i rzymskie — jamy i paleniska oraz grób staropruski.
Lutomiersk, pow. Łask — osada wczesnośredn.
Kalisz — Wydarte — osada z XII w.
Kalisz „Nad diabelskim dołkiem“ — osada z okresu rzymskiego.
Ostrowite Trzemeszeńskie — grodzisko łużyckiego i wczesnośredn.
Kruszwica — badania kontrolne w kilku punktach miasta nad osadnictwem wczesnośredniowiecznym.
Goryslawice pod Wiślicą — osadnictwo wczesnośredn.
Wiślica — miasto (osadnictwo wczesnośredn.).
Zberzyn, pow. Konin — groby megalityczne.

B. Opracowanie materiałów źródłowych

W okresie sprawozdawczym owocnie kontynuowano prace nad opracowaniami materiałów źródłowych. Uzyskano pełne opracowanie materiałów z Biskupina ze stan. 6. Stacja Archeologiczna w Kaliszu wykonała pełne opracowanie materiałów z Piwonicy ze stanowisk 1 i 3 oraz z badań powierzchniowych. W ponad 75% opracowały uzyskane przez siebie materiały Stacje Archeologiczne w Kruszwicy, Gieczu, Gnieźnie, Igołomi, Łęczycy i Wrocławiu (Ostrów Tumski). Specjalnie powołana przez Dyрекcję IHKM komisja naukowa przeprowadzała kontrolę realizacji opracowań materiałów źródłowych w placówkach, w których istniały poważne zaległości w tym zakresie (Wiślica). We wszystkich pozostałych Stacjach i placówkach Działu I stan opracowania materiałów wynosił od 50 do 75%. Należy podkreślić, że w stosunku do poprzedniego okresu sprawozdawczego nastąpiło znaczne wyrównanie dysproporcji pomiędzy stałym przyrostem materiałów źródłowych a możliwościami ich opracowania. Wynik ten uzyskano dzięki pełnej mobilizacji kadry naukowej do opracowań źródłowych oraz przez ograniczenie zakresu prac terenowych tych placówek, które posiadały zaległości w opracowywaniu swoich materiałów.

Problemem nie rozwiązany, a obiektywnie hamującym tok opracowań naukowych w zakładach i pracowniach naukowych Działu I była ich sytuacja lokalowa. Ciasnota pomieszczeń, brak magazynów i podręcznych pracowni były poważnym utrudnieniem w normalnej pracy Zakładów Archeologii Polski, szczególnie w Poznaniu, Krakowie i Łodzi.

C. Publikacje

W r. 1956 ukazał się t. 2 „Sprawozdań Archeologicznych“, zawierający sprawozdania jeszcze z sezonu wykopaliskowego w 1954 r. Od przyspieszenia procesów wydawniczych tej pozycji zależeć będzie niewątpliwie dobry, pomyślny jej rozwój. Publikowanie sprawozdań z badań terenowych z dwuletnim opóźnieniem obniża informacyjne zadania tego wydawnictwa. „Postępy Archeologii“ wychodzące w formie powielanej ukazywały się bez większych trudności. W maju 1957 ukazał się już nr 6 tego wydawnictwa.

W pełni zadowalająco przedstawiają się osiągnięcia pracowników Działu I w zakresie publikowania prac naukowych. 89 opublikowanych artykułów i recenzji,

135 artykułów i recenzji oddanych do druku a 45 przygotowanych do publikacji wskazuje na aktywność naukową pracowników Działu I.

D. Posiedzenia i konferencje naukowe w Zakładach i Pracowniach Działu I

W okresie sprawozdawczym Zakłady i Pracownie zorganizowały 51 posiedzeń naukowych, na których referowano prace indywidualne pracowników, zagadnienia metodyczne, wyniki badań terenowych oraz sprawozdania z podróży zagranicznych. W ZAP w Warszawie na 3 posiedzeniach referaty wygłosili uczeni zagraniczni (doc. J. Poulik i doc. B. Svoboda z CSR oraz prof. dr N. I. Artamonow z ZSRR).

Warto podkreślić, że na dalszy plan w działach komórek organizacyjnych Działu I zeszyły sprawy organizacyjne, a to dzięki wypracowaniu form ich organizacyjnej działalności, stabilizacji kadry pracowników oraz sprawnemu funkcjonowaniu administracyjnych i organizacyjnych agend Instytutu.

E. Konferencje i Zjazdy²

W marcu 1956 r. odbyła się konferencja sprawozdawczo-planująca, poświęcona omówieniu wyników uzyskanych przez placówki archeologiczne Działu I oraz muzea i służbę konserwatorską, podległe Centralnemu Zarządowi Muzeów i Ochrony Zabytków.

Odbyła się także konferencja poświęcona sprawom *Podręcznika historii Polski starożytnej*. W listopadzie 1956 r. odbyła się konferencja sprawozdawczo-planująca w Płocku, którą zorganizowano przy udziale Komisji do badań Płocka.

F. Współpraca z innymi instytucjami

Rozszerzono współpracę z muzeami archeologicznymi i katedrami uniwersyteckimi. Rozwinięto współpracę z Towarzystwami Naukowymi: Poznańskim Towarzystwem Przyjaciół Nauk, Łódzkim Towarzystwem Naukowym, Płockim Towarzystwem Naukowym, Wrocławskim Towarzystwem Naukowym oraz ze społecznymi organizacjami naukowymi, jak Polskie Towarzystwo Archeologiczne, Komitet Badań Opolszczyzny, Komisja Badań Płocka, Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Gdańsku. Udało się nawiązać współpracę z metalografami (Kraków, Wrocław, Poznań), z geobotanikami (Poznań, Puławy), z chemikami (badania szklarstwa Poznań, Warszawa), z technologami tekstyliów (Wrocław, Gdańsk), z geografami (Warszawa). Rozwijano współpracę z antropologami, zoologami, botanikami i ichtiologami.

Nawiązano także współpracę z Zakładem Architektury Polskiej Politechniki Warszawskiej (Płock, Łęczyca, Wrocław).

G. Popularyzacja wiedzy

W stosunku do r. 1954 aktywność pracowników Działu I na odcinku popularyzacji wiedzy znacznie wzrosła, czego dowodem jest liczba 158 odczytów wygłoszonych przeważnie w ramach akcji oświatowej oddziałów terenowych Polskiego Towarzystwa Archeologicznego oraz 284 pogadanek wygłoszonych głównie dla zwiedzających tereny wykopaliskowe.

Z pomyślnym rezultatem nawiązano współpracę z Polskim Radiem, które nadało w swych programach 16 odczytów i pogadanek. Na tym polu istnieją znaczne

² K. M. Kierzkowski, *Konferencja sprawozdawczo-planująca IHKM PAN i CZM i OZ Ministerstwa Kultury i Sztuki*, „Wiadomości Archeologiczne“, t. 23: 1956 z. 3, s. 286—288; Z. Szyfelbejn i A. Wyrobisz, *Z konferencji sprawozdawczo-planującej Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN*, „Kwartalnik HKM“, nr 3, 1956, s. 611—616.

możliwości zwiększenia propagandy spraw archeologii i dalszego upowszechnienia jej problematyki. Liczba 53 artykułów i 92 komunikatów prasowych uzupełnia obraz działalności popularyzacyjnej Działu I. Byłby on niepełny, gdyby nie wspomnieć o wystawach polowych czynnych w większości Stacji. Wystawy te cieszą się stale rosnącym zainteresowaniem i szkoda, że placówki terenowe mają przeważnie zbyt szczupłe możliwości w zakresie sprzętu wystawowego, aby na tym odcinku rozszerzyć zakres swej działalności, np. przez uruchamianie małych wystaw informacyjnych dla świetlic, różnych instytucji i szkół. Tego rodzaju działalność oświatowa ułatwia nawiązanie różnorodnych kontaktów i wielokrotnie ułatwia prowadzenie prac terenowych.

Krzysztof Dąbrowski

